

Hanna Kociemska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: hanna.kociemska@ue.wroc.pl

ZAKAT W HETERODOKSYJNYM UJĘCIU PARTNERSTWA PUBLICZNO-PRYWATNEGO

ZAKAT IN PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIP HETERODOX APPROACH

DOI: 10.15611/pn.2017.485.18

JEL Classification: H20, H41, H23

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest weryfikacja hipotezy o istnieniu teoretycznej możliwości stosowania daniny *Zakat* w ujęciu heterodoksyjnym finansów publicznych, na przykładzie partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). PPP jest kluczowym narzędziem służącym osiągnięciu procesu konwergencji, rozumianej jako przenikanie wybranych elementów finansów konwencjonalnych oraz finansów islamskich dla realizacji inwestycji i dostarczania dóbr publicznych na podstawie długoterminowej umowy w PPP. Ujęcie heterodoksyjne w finansach publicznych, bazujące na proponowanych filarach, prowadzi do osiągnięcia konsensusu pomiędzy celami inwestorów prywatnych, tj. maksymalizacji zysku oraz społecznej odpowiedzialności biznesu, oraz celami podmiotów publicznych, tj. dostarczaniu odpowiedniej ilości i jakości dóbr publicznych. Danina *Zakat* od aktywów handlowych spółki celowej w PPP może stanowić element regionalnej polityki ekonomicznej i społecznej w realizacji projektów PPP, w konwencjonalno-islamskich uwarunkowaniach społecznych, politycznych, gospodarczych. Jednocześnie proponowana konstrukcja omawianej daniny stanowi istotny element podejścia heterodoksyjnego w finansach publicznych. Główną metodą badawczą stosowaną w pracy są studia literaturowe.

Słowa kluczowe: danina *Zakat*, partnerstwo publiczno-prywatne, ujęcie heterodoksyjne, finanse publiczne.

Summary: The purpose of this article is to verify the hypothesis of the existence of the theoretical possibility of applying the *Zakat* levy in heterodox public finances, on the example of public-private partnership (PPP). PPP is a key tool for achieving the convergence process, understood as the penetration of selected elements of conventional finance and Islamic finance for the investment and delivery of public goods on the basis of a long-term PPP contract. The heterodox approach to public finance, based on the proposed pillars, leads to a consensus between the objectives of private investors, such as maximizing profitability and corporate social responsibility, and the objectives of public entities, such as providing adequate quantity and quality of public goods. *Zakat* on the commercial assets of a special purpose vehicle in PPP may be part of regional economic and social policy in the implementation of PPP projects, in conventional, islamic, political and economic conditions. At the same time, the

proposed construction of Zakat is an important element of the heterodox approach to public finance. The main research method used in the research are broad literature studies.

Keywords: public private partnership, *Zakat*, heterodox approach, islamic finance, conventional finance.

1. Relacje fiskalne w islamie

Przyczynkiem podjęcia badań w opisywanym obszarze jest zainteresowanie zmianami gospodarczymi zachodzącymi na świecie, konieczność coraz szybszego reagowania na nie, pojawiające się coraz silniejsze dysproporcje rozwoju wybranych krajów. Czynniki te wymuszają poszukiwanie nowych metod zarządzania finansami. Szczególnie istotne jest znalezienie rozwiązań kwestii stabilnego rozwoju subdyscypliny finansów publicznych, zwłaszcza w krajach o nadmiernym poziomie długu publicznego i coraz bardziej znikomych możliwościach wypełniania funkcji państwa w sposób stabilny, nieprzerwany i satysfakcjonujący dla mieszkańców. Powszechnie w ramach teorii New Public Management (NPM) propaguje się zasady gospodarności, wydajności, efektywności. Wielu autorów podkreśla szczególnie funkcje alokacji i redystrybucji środków publicznych, których wzrost efektywności jest kluczowy dla zmiany sytuacji gospodarczej wielu krajów [Filipak 2011, s. 144]. Kluczowa korzyść, wynikająca ze zwiększenia efektywności wypełniania tych funkcji, wiązać się będzie z polepszeniem jakości i dostępności do usług publicznych, dóbr publicznych oraz z nieprzerwaną realizacją wymienionych funkcji państwa. Ponadto aktualność podejmowanego obszaru badań potwierdzają procesy silnej islamizacji krajów Afryki Subsaharyjskiej [Mapping Africa's Islamic Economy... 2015, s. 5–6]. Struktury państwowości w wielu krajach tego regionu są jeszcze słabe, często niesamodzielne, wykorzystywane przez jednostronnie ukierunkowane działania inwestorów prywatnych, a dostępność i jakość usług publicznych jest znacząco ograniczona dla większości mieszkańców [Broadman 2008, s. 85–109]. Postępująca islamizacja wiązać się będzie z silnym przenikaniem norm religijnych w życie gospodarcze tych regionów. Tym samym kluczowe znaczenie będzie mieć zrozumienie zasad funkcjonowania gospodarek islamskich i kształtowania finansów publicznych, zarówno dla inwestorów wewnętrznych, jak i zewnętrznych w tym regionie. Na potrzeby omówienia poniższych badań przyjęto umowne określenie finansów konwencjonalnych, oznaczających finanse „zachodnie”, tj. finanse państwa z obszaru Europy, Ameryki, Azji Wschodniej.

W krajach islamskich to nie państwo tworzy system fiskalny. W krajach muzułmańskich islamska instytucja państwa jest rządem prawa religijnego. W tej formie władzy suwerenność należy do Boga, a prawo jest Jego dekretem i nakazem. Prawo islamu ma absolutną władzę nad wszystkimi ludźmi i muzułmańskim rządem. Administracyjne podziały kraju, w tym władcy poszczególnych prowincji, są jedynie organami nadzorującymi wykonywanie zapisów Koranu. *Zakat* to jeden z filarów islamu, obowiązkowa kwota pieniężna przeznaczona raz w roku na cele dobro-

czynne. Wysokość *Zakat* oblicza się na podstawie ilości posiadanych dóbr materialnych, oszczędności. Odbiorcy tej daniny są ściśle określone. Funkcjonują dwa obowiązkowe rodzaje *Zakat*: podatek w formie pieniężnej oraz *Zakat Al.-fitr*, tj. podatek w formie „materialnej”, na którą składają się produkty spożywcze. Wszelkie inne rodzaje pomocy, czy to finansowej, czy „materialnej” (wykraczające poza wspomniane powyżej „obowiązkowe”), przeznaczone dla potrzebujących to *Sadaqa*, tj. nadobowiązkowa „dobroczynność” [Sadowski 2008, s. 47–56]. Nadrzędną wartością gospodarowania zasobami publicznymi w islamie jest dobrobyt społeczności lokalnej. Ma to swoje podłoże zarówno w filarach religijnych Koranu, jak i prawa Shari’a [Amanat, Griffel 2007, s. 12]. Zgodnie z nimi gospodarowanie wszelkimi zasobami danymi od Allaha powinno spełniać cechy użyteczności, służebności, odpowiedzialności. Użyteczność w znaczeniu ekonomiczno-religijnym należy tu utożsamiać z przejrzystością postępowania zgodnego z filarami religijnymi, tj.: niepodejmowaniem zakazanych transakcji gospodarczych, wypełnianiem zobowiązań *Zakat* i aktywnością w obszarze społecznej odpowiedzialności [Asutay, Yilmaz 2015]. Inne istotne cechy finansów islamskich to: zakaz lichwy, zakaz wzbogacania bez wysiłku kosztem innych, brak transferu ryzyka jako zabezpieczenia operacji gospodarczych, ryzyko zawsze powiązane z aktywami związanymi z transakcjami (właściciel albo osiągający korzyść ponoszą ryzyko), zasada *profit loss sharing* jako podstawowa zasada gospodarowania finansami [Bońca 2009, s. 5, 6]. W finansach publicznych islamu wskazuje się na podstawowe grupy funkcji państwa: wynikające z zapisów Koranu, funkcje bazujące na zasadach *Ijtihad*, funkcje współpracy/dialogu władzy ze społeczeństwem [Nejatullah Siddiqi 2008, s. 11]. Są one w większości tożsame z funkcjami finansów publicznych w krajach konwencjonalnych. Jednak zdecydowanie wynikają nie z ustroju prawnego/konstytucjonalnego kraju, lecz z religii w nim obowiązującej. Ponadto ze zdecydowanie większą siłą podkreślają konieczność społecznej odpowiedzialności gospodarowania środkami publicznymi i prywatnymi. Tym samym w omawianym obszarze potencjalnego przenikania zasad gospodarowania publicznego oraz egzystencji społeczeństw w systemach islamskim i konwencjonalnym nie dostrzega się zasadniczych sprzeczności pomiędzy nimi. Stąd też uzasadnione jest poszukiwanie możliwości przenikania i wykorzystywania wspólnych, tożsamo rozumianych przez strony zasad gospodarowania środkami publicznymi. Dlatego PPP może stanowić najlepszą platformę konwergencji wybranych obszarów współdziałania podmiotów publicznych i prywatnych, pochodzących z różnych porządków prawnych, gospodarczych, społecznych i religijnych. Omawiana struktura PPP w ujęciu heterodoksyjnym dowodzi możliwości przenikania celów partnerów publicznych konwencjonalnych i islamskich oraz prywatnych konwencjonalnych i islamskich.

2. Istota daniny *Zakat*

Pojęcie daniny publicznej jest dużo szersze aniżeli pojęcie podatku. Jest to świadczenie na rzecz państwa lub związku publiczno-prawnego ustalone jednostronnie na mocy aktu prawnego [Brzezinski (red.) 2012, s. 223–265]. W islamie ustanowienie daniny wynika z zapisów Koranu, czyli prawa religijnego. Daniny mogą mieć charakter osobowy, rzeczowy, pieniężny. Natomiast podatkiem jest zawsze świadczenie pieniężne na rzecz państwa, lecz nie jest bezpośrednio połączone ze świadczeniem wzajemnym. Aby danina została uznana za podatek, musi spełniać cechy: nieodpłatności, przymusowości, powszechności i bezzwrotności [Ofiarski 2013, s. 17]. Wspólną cechą wszystkich danin jest ich przymusowość, czyli obowiązek ponoszenia na rzecz wskazanych organów państwa. W przypadku analizowanej konstrukcji daniny *Zakat* obowiązek ponoszenia również występuje, lecz odbiorcą przepływów rzeczowych lub finansowych jest grupa osób uprawnionych, a nie państwo. Na pewno wspólną intencją ponoszenia przez społeczeństwo, przedsiębiorców, obciążeń w postaci szeroko rozumianych danin, a tym podatków, jest osiągnięcie korzyści dla społeczeństwa. Stanowią je dostęp do odpowiedniej ilości i jakości dóbr i usług publicznych. Tym samym wobec pojawiających się kryzysów finansowych i gospodarczych w różnych rejonach świata pożądana jest aktywna rola państwa [Bołkunow 2010, s. 415–422]. Taka aktywność państwa niezbędna jest do poszukiwania źródeł finansowania swoich zadań, tak by nie doprowadzić do społecznego niezadowolenia w przypadku niewłaściwego realizowania zadań publicznych w różnych obszarach, w tym prowadzącego do zaistnienia silnych dysproporcji w poziomie zamożności społeczeństw.

Istotą funkcjonowania daniny *Zakat* jest redystrybucja bogactwa, dzięki przeniesieniu nadwyżki dochodów na rzecz potrzebujących. W przypadku gdy powstaje wygenerowana nadwyżka zasobów finansowych powyżej akceptowalnej dla projektu wartości tzw. *Nisaab*, wówczas środki takie przekazywane są nie tylko ubogim, lecz szerokiej grupie upoważnionych na zasadach względnej równości. Redystrybucja tych środków finansowych powinna obejmować wszystkie grupy uprawnionych beneficjentów [Raja Adzrin Raja Ahmad, Ahmad Marzuki Amiruddin Othman, Muhammad Sufiyudin Salleh 2015, s. 141]. Jeśli jednak wpływy są zbyt małe, istnieje możliwość przeznaczenia środków finansowych na potrzeby wybranych grup uprawnionych [Al Qardawi 1986, s. 5–82]. Wypełnia to zasadę jak największej użyteczności wolnych środków finansowych poprzez maksymalizację korzyści użytkowników. Gdyby niewielka kwota została przeznaczona w takiej samej części wszystkim uprawnionym, wówczas znacząco obniżono by użyteczność tych środków. *Zakat* podlegają też aktywa handlowe przynoszące zysk lub generujące potencjał wzrostu przedsiębiorstwa. Wysokość *Zakat* dla aktywów handlowych wynosi 2,5% *Nisaab*, gdzie *Nisaab* to wartość aktywów lub zysku, po którego przekroczeniu właściciel zobligowany jest do opłacenia *Zakat*. Najczęściej przyjmuje się rozwiązanie, że *Zakat* dotyczy całości spółki, nie wyłączając z niej środków trwałych

[Sadowa 2015]. Jest to istotne, ponieważ w PPP środki trwale służą wykonywaniu zadań publicznych i generowaniu zysku. W przypadku daniny *Zakat* wartość odprowadzanych środków w wybranych strukturach PPP w ujęciu heterodoksyjnym przeznaczana miałyby być, bezpośrednio przez generujące ją spółki PPP, dla osób wykluczonych z korzystania z usług publicznych, wskutek na przykład braku ubezpieczenia publicznego. Tym samym wartość tej daniny powyżej ustalonej wartości *Nisaab* pozostawałaby w budżecie spółki celowej dla sfinansowania świadczeń lub usług na rzecz osób wcześniej niemogących z nich korzystać. Warto jednak zwrócić uwagę, iż takie uproszczenie systemu odprowadzania należności podatkowych zmienia strukturę instytucji zajmujących się dotychczas tym obszarem. Redystrybucja dochodu odbywa się niejako bezpośrednio przez podmiot generujący zysk do opodatkowania. Skierowana jest do osób bezpośrednio korzystających z jego usług, a zatem dzięki którym powstaje ten zysk. Przedsiębiorca nie jest więc zainteresowany zaniżaniem dochodu do opodatkowania, bo często ponosi koszty związane ze świadczeniem usług osobom nieuprawnionym, za które płatnik publiczny nie zapłaciłby. W takiej sytuacji świadczenie usług nie uzyskuje pokrycia finansowego od publicznego płatnika. W proponowanym schemacie postępowania część środków finansowych powyżej wartości *Nisaab* posłuży do pokrycia tych kosztów. Jednocześnie bardzo ważny jest fakt prowadzenia przez takiego przedsiębiorcę w PPP społecznie odpowiedzialnego biznesu, zgodnie z teorią społecznej użyteczności, a nie wyłącznie maksymalizacji zysku. Dziać się tak może dzięki przeznaczaniu określonych transferów finansowych na rzecz lokalnych społeczności, rzeczywiście korzystających ze świadczonych usług publicznych. Proponowana konstrukcja daje jednocześnie możliwość generowania przez partnerów dodatniego wyniku finansowego w długim okresie. Być może poprzez zastosowanie daniny *Zakat* i proponowanej konstrukcji inwestorzy osiągną corocznie niższe wyniki finansowe (w związku ze świadczeniem wyłącznie usługi publicznej, często nisko rentownej), ale będą to zyski zagwarantowane w długim okresie na mocy wieloletniego kontraktu o PPP.

3. Cechy PPP a filary finansów islamskich

Dla szerszego wyjaśnienia funkcji daniny *Zakat* oraz możliwości konwergencji wybranych obszarów finansów publicznych i finansów islamskich podkreślić należy, iż predystynowaną konstrukcją takiej współpracy jest PPP. Jego podstawowymi cechami są:

- służy zwiększeniu dostępu do usług publicznych (jest to cel tworzenia PPP) zarówno w państwach konwencjonalnych, jak i islamskich,
- występuje w kluczowym obszarach gospodarki, za które odpowiedzialne są władze publiczne lub samorządowe, związane z realizacją funkcji alokacyjnej, stabilizacyjnej i redystrybucyjnej finansów publicznych,
- podmiot publiczny może odgrywać kluczową rolę we współpracy z partnerem prywatnym, zwłaszcza w obszarze zapewnienia określonego dostępu, jak i ja-

kości oferowanych usług publicznych, dostarczać aktywa trwałe do spółki SPV, i inne,

- partner publiczny z założenia nie działa dla zysku,
- partner prywatny zawsze oczekuje zysku, tu w długim okresie, zarządzając infrastrukturą publiczno-prywatną wspólnie z partnerem publicznym w długim okresie, przekraczającym kadencyjność władz publicznych/samorządowych,
- podmiot publiczny zawsze powinien sprawować nadzór nad zapewnieniem przez podmiot SPV w PPP określonej ilości i jakości usługi publicznej.

Tym samym wyraźnie kształtują się obszary spójne z zasadami islamskimi, którymi są:

- dbałość o dobrobyt społeczny,
- nadzór podmiotu publicznego,
- oczekiwanie zysku przez partnera prywatnego, ale nie ze spekulacji, która w finansach publicznych nie powinna występować, a z rzeczywiście posiadanego majątku i realnie świadczonych usług publicznych na rzecz społeczeństwa (uprawnionych do korzystania z nich),
- obecność inwestora islamskiego w spółkach *joint-venture* oraz doświadczenie we współpracy publiczno-prywatnej.

Wymienione cechy PPP w ujęciu heterodoksyjnym stwarzają możliwość realizowania w przyjętej formule funkcji daniny *Zakat*, zwłaszcza w państwach o ustanowionym systemie finansów islamskich. Atrybuty tej struktury adekwatne są również do potrzeb inwestorów, którzy rozpoczynają działalność w nowym, niepewnym otoczeniu prawno-gospodarczym, często wynikającym z niedojrzałości państwa, na którego terytorium planują inwestycje. Niemniej jednak realizacja daniny *Zakat* w opisywanym schemacie przyczynia się do uwypuklenia istoty tej konstrukcji, w której partnerzy publiczno-prywatni, rezygnując z części swoich zysków, zapewniają sobie jednak ciągłość i długoterminowość ich generowania, w z góry określonych wartościach, na mocy długoletniego kontraktu o PPP.

4. Ujęcie heterodoksyjne PPP a *Zakat*

Wskazanie obszarów teoretycznej możliwości przenikania się zasad finansów islamskich i finansów publicznych stanowi podejście stojące w sprzeczności z częścią dotychczasowych osiągnięć teorii finansów publicznych. Stąd też może zostać uznane za heterodoksyjne. Heterodoksja zajmuje się pluralistycznymi analizami współczesnego społeczeństwa, obejmującymi m.in. procesy globalizacji i nierówności w rozwoju geograficznym, wpływ religii i norm społecznych na przebieg zjawisk ekonomicznych, etyczne podstawy konkurencyjności systemów ekonomicznych, fundamentalne pojęcie niepewności, wartości i długu [Kociemska 2017]. W ekonomii heterodoksyjnej poszukuje się platformy porozumienia pomiędzy osiągnięciami:

- ekonomii społecznej, kładącej nacisk na etykę, moralność, sprawiedliwość społeczną w otoczeniu instytucjonalnym,
- pragmatycznego podejścia instytucjonalistów ukazanego w normatywnej teorii postępu,
- marksistów w obszarze teorii klasy i nadwyżki ekonomicznej,
- ekonomii feministycznej, uwzględniającej relacje płci, klasy i pochodzenia etnicznego w kontekście różnic rozwoju społecznego,
- postkeynesistów z zakresu analizy instytucji w czasie rzeczywistym i jej wpływu na efektywność popytu, niepewność i politykę monetarną [www.hetecon.net].

Heterodoksje w ekonomii propaguje się również w kontekście Moralnej Ekonomii Islamu (IME). Kluczowym twórcą w tym obszarze jest Choudhury, który rozwijając islamską, heterodoksyjną, epistemologiczną teorię etyki społecznej, wskazuje na rozwój tej dziedziny i jej szerokie możliwości aplikacyjne [Choudhury 1999, s. 56]. Jego zdaniem ograniczony zakres dotychczasowych nurtów w ekonomii pozbawiony jest szerszych analiz i refleksji w obszarze moralności i etyki. Podkreśla on potencjalny wkład religii islamu w rozwój nowych nurtów ekonomii. Głównym przesłaniem tego nurtu w ekonomii miałyby być silniejsze osadzenie ekonomii w moralnych, etycznych, socjalnych uwarunkowaniach gospodarek. Inny twórca, Hazel Henderson [2007], stwierdza, że ekonomia nieubłaganie zmierza w kierunku odejścia od stałego wymiaru rozwoju gospodarek, mierzonego przez PKB, a w kierunku usług i dostarczania rzeczywistych dóbr, wpływających na standard życia społeczeństw. Ich dobrobyt, standard życia stanowiąc powinny nowy, kluczowy miernik ekonomiczny w ocenie gospodarek. W obszarze niniejszego artykułu ciężar podnoszenia standardu życia mieszkańców w pewnym obszarze dotyczyć będzie nowej roli, jaką pełnić mogą partnerzy w PPP, przejmujący na siebie wypełnianie funkcji dobrobytu społecznego, oprócz pozostałych celów, dla jakich ich współpraca została ustanowiona.

Dla parterów prywatnych w PPP redystrybucja dochodów powyżej poziomu *Nisaaab* stanowić może innowacyjne rozwiązanie, dotychczas niestosowane w finansach konwencjonalnych i bezpośrednio w przedsięwzięciach generujących dochód. Redystrybucją dochodów zajmują się w konwencjonalnych finansach podmioty publiczne i samorządowe, pozyskując uprzednio środki finansowe m.in. z wpływów podatkowych. Jak wspomniano wcześniej, w strukturach PPP opartych na finansowych instrumentach islamskich częściowo taką rolę przejmowałyby spółki celowe w ramach PPP funkcjonujące w warunkach islamskich. Proponowane podejście heterodoksyjne w PPP powinno:

- odrzucić wybór optymalny w rozumieniu Pareto,
- zmienić funkcję użyteczności Arrowa w rozwiniętą ideę społecznej użyteczności biznesu,
- wprowadzić rzeczywistą społeczną odpowiedzialność biznesu nie tylko dla podmiotów publicznych, ale i prywatnych,

- unikać konfliktu agent – pryncypał poprzez przyjęcie z góry określonych celów i z góry oznaczonego wyniku finansowego satysfakcjonującego inwestorów,
- odrzucić cel wyłącznej maksymalizacji funkcji zysku w zamian za stabilny, określony poziom zysku generowanego w długim okresie [Kociemska 2017].

W przypadku PPP inwestorów konwencjonalnych oraz islamskich wpisanie się w heterodoksyjne ujęcie oznaczać musiałyby, że:

- celem spółki PPP jest dostarczenie społeczeństwu określonej ilości i jakości dóbr publicznych, z zadowalającym zyskiem dla właścicieli,
- projekty inwestycyjne realizowane są według nurtu społecznej odpowiedzialności biznesu, w tym poprzez realizację daniny *Zakat* na rzecz bezpośrednio potrzebujących, korzystających z efektów obszarów działalności spółki PPP,
- zakłada się stworzenie takiej umowy spółki PPP, w której zawsze z góry określona część nadwyżek finansowych przekazywana jest na rzecz wskazanych, uprawnionych podmiotów, przy jednoczesnym zapewnieniu zysku dla inwestorów oraz dostatecznej ilości i jakości dóbr publicznych dla społeczeństwa,
- inwestor prywatny nie maksymalizuje chęci zysku, na rzecz możliwej do uzyskania, z góry określonej wartości zysku [Kociemska 2017].

Podsumowując, warto zadać teoretyczne pytanie, dlaczego partner prywatny byłby zainteresowany przeznaczeniem z góry określonej wartości transferów finansowych powyżej *Nisaab* na rzecz potrzebujących, nie biorąc pod uwagę intencji związanych z religią. Dlaczego miałby nie maksymalizować swojej funkcji zysku? Dowód stanowić będzie przykład podmiotu PPP, w którym świadczenia finansowane są w całości publicznie. Taką spółką może być publiczno-prywatna szkoła, finansowana ze środków publicznych, w której nie występuje odpłatność za usługi, czy też publiczno-prywatny szpital, finansowany w całości przez publiczny kontrakt finansowany przez publicznego płatnika usług medycznych (np. w Polsce Narodowy Fundusz Zdrowia).

W obu przypadkach nie ma dużych możliwości oszczędności kosztowych wobec stałego poziomu finansowania od publicznego płatnika, które nie skutkowałyby obniżeniem jakości świadczeń i np. wzrastającą liczbą zgonów czy powikłań, brakiem realizacji normy programowej w szkole. Tym samym osiągnąć zysk, przy z góry określonej wartości kontraktu na finansowanie świadczeń publicznych, jest w miarę stały, przewidywalny w okresie trwania długoterminowego kontraktu na finansowanie. Dzięki temu publiczny płatnik realizuje poprzez spółkę celową świadczenie nie tylko usług publicznych dla społeczności, ale też redystrybucję nadwyżek finansowych powyżej *Nisaab* w miejscu ich rzeczywistego wytworzenia (co może być bardziej efektywne i proceduralnie tańsze z punktu widzenia społeczeństwa). Jest to zatem z jednej strony zgodne z teorią finansów islamskich, a z drugiej daje realną szansę doprowadzenia do kompromisu pomiędzy celami inwestorów pochodzących z różnych systemów ekonomicznych. Ujęcie heterodoksyjne w PPP zakłada, że wartość daniny *Zakat* powyżej *Nisaab* wyznaczona byłaby na poziomie wartościowym lub ilościowym świadczeń publicznych, jakie podmiot będący płatnikiem *Zakat*

miał wykonać na rzecz nieubezpieczonych i niekwalifikujących się do korzystania z usługi publicznej, np. wskutek braku publicznego ubezpieczenia zdrowotnego czy uprawnień do korzystania z usług publicznych. Wartość daniny *Zakat* przeznaczana byłaby na wykonanie świadczeń dla nieubezpieczonych. Funkcje państwa polegające na opiece społecznej, zapewnieniu jakości i dostępu do usług publicznych przejmuje podmiot PPP. Z punktu widzenia finansów islamskich spółka w PPP to podmiot zobowiązany do daniny *Zakat* z tytułu posiadania aktywów rzeczowych i generowania z nich zysku. Inwestorzy islamscy oraz konwencjonalni, zarówno prywatni, jak i publiczni, realizują zyski, jednocześnie wypełniając funkcję społecznej odpowiedzialności biznesu. Bezpośrednio wspierają społeczność lokalną, oczekującą usług publicznych o pełnej dostępności i określonej jakości, niezależnie od sytuacji finansowej, politycznej podmiotu publicznego, odpowiedzialnego pierwotnie za zapewnienie usługi publicznej.

5. Zakończenie

Proponowane rozwiązanie teoretyczne daje możliwość zmiany realizacji funkcji fiskalnej państwa, polegającej na częściowym przeniesieniu wybranych zadań z tym związanych na podmioty publiczno-prywatne. Ponadto stwarza możliwość rozwoju i współpracy inwestorom pochodzącym z różnych porządków religijnych, prawnych, społecznych, w tym podmiotom publicznym z takich obszarów. Ten rozwój może okazać się szczególnie istotny dla krajów upadłych, wschodzących, rozwijających się, gdzie normy państwowości, prawne, gospodarcze i społeczne dopiero się kształtują. Często wpływ na przebieg tych procesów ma postępująca globalizacja, szeroki dostęp do informacji i wiedzy. Natomiast posiadane przez te kraje aktywa rzeczowe mogą być atrakcyjne do wykorzystania dla potencjalnych inwestorów, jednak na nowych, bezpiecznych dla tych państw warunkach. W ujęciu heterodoksyjnym PPP propaguje się kumulowanie aktywów i wykorzystanie ich w realizacji usług w dużo większym stopniu niżeli dotychczasowe korzystanie z finansowania długiem. Proponowane teoretyczne rozwiązanie w zakresie daniny *Zakat* jest przejawem poszukiwania porozumienia pomiędzy dotychczas rozłącznymi systemami finansów publicznych i finansów islamskich. Postuluje ono silne powiązanie działalności operacyjnej spółki PPP ze społecznie odpowiedzialną gospodarką, dla której równorzędnymi priorytetami stać się mogą zysk partnerów w PPP, jak i dobrobyt społeczeństwa korzystającego z dóbr i usług publicznych.

Literatura

- Al Qardawi Y., 1986, *Fiqh Al Zakah: A Comparative Study of Zakah, Regulations and philosophy in the Light of Qur'an and Sunnah*, vol. 1, Scientific Publishing Centre King Abdulaziz University Jeddah, Saudi Arabia, <http://islamfuture.les.wordpress.com/2010/07/qh-az-zakat-a-comparative-study-volume-i.pdf> (1.09.2015).
- Amanat A., Griffel F., 2007, *Shari'a: Islamic law in the contemporary context*, Stanford University Press, Stanford.
- Asutay M., Yilmaz I., 2015, *Constituting Islamic Social Welfare Function: an exploration in Islamic Moral Economy*, 8–9 września 2015, Istanbuł, Turcja, <http://pubdocs.worldbank.org/en/77731446655099171/pdf/P2-Isa-Yilmaz.pdf>.
- Bołkunow W., 2010, *Polityka gospodarcza wobec kryzysu finansowego. Wybrane zagadnienia*, [w:] *Międzynarodowa polityka społeczna. Aspekty porównawcze*, red. B. Balcerzak-Paradowska, A. Rączaszek, Warszawa–Katowice.
- Bońca M., 2009, *Teoria dzielenia zysków i strat w ekonomii islamu*, Nauka i Gospodarka, nr 3.
- Brzezinski B. (red.), 2012, *Prawo finansów publicznych*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń.
- Broadman H.G.Z., 2008, *China and India go to Africa*, Foreign Affairs, no. 87.
- Filipak B., 2011, *Finanse samorządowe, nowe wyzwania bieżące perspektywy*, Difin, s. 144; za: Sochacka-Krysiak H., *Niektóre problemy efektywności w gospodarce finansowej samorządu terytorialnego*, [w:] *W poszukiwaniu efektywności finansów publicznych*, red. S. Wieteska, M. Wypych, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2010, s. 192–194.
- Henderson H., 2007, *Time for true market reform*, <http://www.heterodoxnews.com/htnf/htn47/henderson.txt>.
- Kociemska H., 2017, *Partnerstwo publiczno-prywatne w ujęciu heterodoksyjnym*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Mapping Africa's Islamic Economy. A report by The Economist Intelligence Unit*, The Economist, 2015.
- Nejatullah Siddiqi M., 2008, *Teaching public finance in islamic perspective*, Center for Research in Islamic Economics, Kind Abdulaziz University, Jeddah, Saudi Arabia, 1992, published January 2008.
- Ofiarski Z., 2013, *Ogólne prawo podatkowe. Zagadnienia materialnoprawne i proceduralne*, wyd. 2, LexisNexis, Warszawa, s. 17, ISBN 978-83-7806-962-17.
- Raja Adzrin Raja Ahmad, Ahmad Marzuki Amiruddin Othman, Muhammad Sufiyudin Salleh, 2015, *Assessing the satisfaction level of Zakat recipients towards zakat management*, International Accounting and Business Conference 2015, IABC 2015, Procedia Economics and Finance no. 31, s. 140–151.
- Sadowa K., 2015, *Zakat – podatek czy jałmużna. Doktrynalne podstawy Zakat i współczesne funkcjonowanie instytucji – zarys tematyki*, Acta Erasmiana, t. 9, Varia II, ISSN 2451-2060, http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/65064/009_Sadowa_Katarzyna_Zakat_podatek_czy_jalmużna_Doktrynalne_podstawy_zakat.pdf.
- Sadowski M., 2008, *Elementy prawa cywilnego, ze szczególnym uwzględnieniem prawa własności*, w *Światle prawa islamskiego*, [w:] *Problemy własności w ujęciu historyczno-prawnym*, red. E. Kozerska, P. Sadowski, A. Szymański, Opole.
- www.hetecom. Net.